

Eiropas Stabilitātes mehānisms: Pareizi rīkojoties, mēs varam atgriezties pie iepriekšējām izaugsmes tendencēm

Pagājušā gada laikā eirozonas ekonomika saruka par 6,6%. Paredzams, ka šogad ekonomika atgūs 4,3%, bet 2022.gada laikā Eiropas ekonomikas atgriezīsies tajā līmenī, kāds bija 2019.gadā pirms pandēmijas. Eiropas Stabilitātes mehānisma (ESM) galvenais ekonomists Rolfs Štrauchs (Rolf Strauch) intervijā aģentūrai LETA uzsver, ka, pareizi rīkojoties, mēs varam sasniegt ne tikai 2019.gada līmeni, bet arī atgriezties pie iepriekšējām izaugsmes tendencēm. Tomēr tas nenozīmē atjaunot veco ekonomiku, jo līdz ar pandēmiju daži ekonomikas elementi ir mainījušies.

Kā jūs pašlaik raksturotu situāciju Eiropas ekonomikā?

Pašlaik jau kļūst skaidrs, ka pandēmija tuvojas beigām. Vismaz tas attiecas uz lielāko daļu Eiropas, kur sekmīgi notiek vakcinācijas kampaņa. Tas situāciju padarīs labāk vadāmu. Līdz ar to arī valstu ekonomikas arvien vairāk atkal atvērsies, veselības drošības pasākumi tiks samazināti. Daudzi ekonomisti domā, ka ekonomika atgūsies gada otrajā pusē un šo efektu visspilgtāk izjutīs tajās valstīs, kur arī ierobežojumi bija striktākie.

Galvenais izaicinājums un uzdevums savukārt būs panākt, lai šī atgūšanās nav tikai atvēršanās efekts, bet ilgst arī pēc tās un ļauj mums pārvarēt krīzes radītās sekas.

Vai jau var aplēst, kādu iespaidu Covid-19 izraisītā krīze ir atstājusi uz Eiropas ekonomiku?

Mēs redzam, ka pērn pandēmija ir samazinājusi ieņēmumus. Pagājušā gada laikā eirozonas ekonomika saruka par 6,6%. Paredzams, ka šogad ekonomika atgūs 4,3%.

Ir paredzams, ka 2022.gada laikā Eiropas ekonomikas atgriezīsies tajā līmenī, kāds bija 2019.gadā pirms pandēmijas.

Pareizi rīkojoties, mēs varam sasniegt ne tikai 2019.gada līmeni, bet arī atgriezties pie iepriekšējām izaugsmes tendencēm. Ir iespējams ne tikai pārvarēt krīzes sekas, bet arī pārsniegt iepriekšējās tendences.

Pēc manām domām, tas nenozīmē atjaunot veco ekonomiku. Līdz ar pandēmiju daži ekonomikas elementi ir mainījušies. Piemēram, daudz cilvēku strādā no mājām un vēlēties to turpināt.

Mazumtirdzniecība ir pievērsusies e-komercijai, un tas ir radījis produktivitātes pieaugumu, un tas būtu jā saglabā. Tādēļ mums ir jāpielāgo ekonomika pēcpandēmijas vajadzībām un iespējām. Galvenie izaicinājumi noteikti ir digitalizācija, kā arī mūsu ekonomiku padarīšana par daudz zaļākām.

Par ko var teikt, ka lielākās bažas nav piepildījušās?

Pirmais, kas noteikti ir jāpiemin, ka šīs krīzes laikā mēs lielā mērā ieguvām no tiem pasākumiem, kas tika veikti iepriekšējās finanšu krīzes laikā un pēc tās. Galvenais ir tas, ka banku sistēma bija daudz stiprāka un tas ļāva bankām atbalstīt ekonomiku un izsniegt kredītus, tādējādi mazinot krīzes ietekmi. Virs tā savukārt bija Eiropas Savienības un nacionālā līmeņa atbalsta pasākumi.

Otra lieta, kas jāpiemin, ir tas, ka kritums ekonomikā uzreiz neatspoguļojās lielākā uzņēmumu bankrotu skaitā. Bankrotu līmenis īpaši nemainījās un dažos gadījumos pat nedaudz samazinājās. Mēs gan nezinām, kas notiks nākotnē, bet līdz šim īstenotā politika uzņēmumu pasargāšanā ir bijusi ļoti veiksmīga.

Treškārt, bija redzams, ka krīzes ietekme uz darba tirgu bija daudz mērenāka nekā iepriekšējās krīzēs. Valdības bija ļoti proaktīvas ar pasākumiem, lai saglabātu darbiniekiem darbu un izvairītos no bezdarba kāpuma. Tas līdz šim ir ievērojami palīdzējis.

Eiropas līmeņa pasākumi lielā mērā palīdzēja papildu nacionālajiem valdību pasākumiem. Šie atbalsta pasākumi piedāvāja papildu finansējumu ar izdevīgiem nosacījumiem Eiropas Savienības līmenī.

Mēs precīzi nezinām, kas notiks tālāk. Es uzskatu, ka, piemēram, uzņēmumu bankrotu skaits pieaugs, kad atbalsta pasākumi beigsies. Taču līdz šim, lai mazinātu krīzes sekas, ir paveikts maksimāli daudz. Tas savukārt mums dod relatīvi spēcīgu starta pozīciju, lai notiktu atkopšanās. Eiropas līmeņa lēmumu koordinācija bija izšķiroši svarīga, un tas mums ir palīdzējis.

Jau pieminējāt, ka pēc iepriekšējās finanšu krīzes ļoti nopietna uzmanība tika pievērsta finanšu sistēmas regulēšanai. Ko būtu jāmēģina "labot" pēc šīs krīzes? Kādas vājās vietas tā parādīja?

Kas attiecas uz finanšu sistēmu, tad mēs ļoti ieguvām no soļiem, kas iepriekš tika sperti, - finanšu krīzes laikā un pēc tās, lai padarītu to drošāku un izveidotu Eiropas banku savienību. Šis process joprojām nav noslēdzies, un šim mērķis ir jāturpina īstenot.

Nopietns solis tiek sperts tieši tagad, un tā ir ESM grozītā līguma ratifikācija. ESM kļūs par kopīgu finanšu atbalsta mehānismu Vienotajam neregulējuma fondam. Tas ir ļoti svarīgs pīlārs, kas stiprinās jau esošo banku savienības struktūru un padarīs to drošāku. Taču mums būs vajadzīgi arī turpmāki soļi. Viens no tiem paredz ieviest vienotu depozītu apdrošināšanas shēmu. Taču tikpat svarīgs solis ir vēl integrētāka banku tirgus veidošana Eiropā. Tas nozīmē, ka virkne no atšķirībām un šķēršļiem, kas vēl joprojām pastāv banku tirgū Eiropā, būs jāatceļ. Tad bankas būs pelnošākas un labāk spēs kalpot ekonomikas vajadzībām.

Tāpat ir jāuzsver, ka Eiropas ekonomiku lielā mērā finansē bankas. Bet ar banku aizdevumiem vien nepietiek. Lai ekonomikas atveseļošanās būtu ātrāka, mums ir vajadzīgs vairāk kapitāla finansējums, jo īpaši maziem un vidējiem uzņēmumiem ir vajadzīga plašāka piekļuve kapitāla finansējumam. Mums ir nepieciešams radīt vairāk "start-up" uzņēmumu, lai radītu produktīvāku uzņēmumu sektoru. Šeit ir ļoti svarīga iniciatīva par vienoto kapitāla tirgus izveidi.

Cik, jūsuprāt, politiķi un lēmumu pieņēmēji ir gatavi iet uz priekšu ar šiem jautājumiem, jo pirms pandēmijas progress bija diezgan lēns un pandēmija fokusu vispār novirzīja uz citiem jautājumiem?

Politiķi krīzes laikā ir parādījuši gatavību sniegt atbalstu, un es domāju, ka šī tendence turpināsies vairākos aspektos. Visi lēmumu pieņēmēji ir vienojušies, ka atbalsts ir jāpārtrauc uzmanīgi un pakāpeniski. Tas attiecas arī uz fiskālo un monetāro politiku. Fiskālajā politikā būtiski ir tas, ka Eiropas Komisija vēlas līdz 2022.gadam pagarināt vispārējā izņēmuma klauzulu attiecībā uz valsts budžeta deficītu, kas valdībām dod rīcības telpu. Papildus tam ir "NextGenerationEU" fonds, kas ir instruments, lai veicinātu vienlīdzīgu atgūšanos un nepamestu kādas no valstīm nopakaļus citiem. Politiķi un lēmumu pieņēmēji ir apliecinājuši gatavību visas šīs iniciatīvas virzīt uz priekšu. Turklāt tiek īstenoti plāni pabeigt banku savienības izveidi un stiprināt kapitāla tirgus savienību.

Tas nebūt nenozīmē, ka visi soļi, visas fāzes ir vieglas, un izaicinājumi noteikti būs. Taču iniciatīvas ir, un ir vēlme tās īstenot un virzīt uz priekšu.

Vienlaikus, piemēram, Latvijā premjers jau ir izvirzījis jautājumu par līdz šim ieviesto atbalsta pasākumu beigšanu. Vai šis ir pareizais laiks par to domāt, vai tam tomēr ir par agru?

Tas nav jautājums, kurš būtu aktualizēts tikai Latvijā. Es domāju, ka visi lēmumu pieņēmēji ir vienisprātis, ka atbalsts ir jāturpina tik ilgi, cik tas ir nepieciešams, un ar tā izbeigšanu ir jābūt uzmanīgiem, lai ekonomikā neradītu tā saucamo kraujas efektu un netraucētu izaugsmei. Taču, protams, pārejai ir jānotiek, un atbalsta pasākumi būs jābeidz vai būs jāpārveido.

Vienas no krīzes konsekvencēm ir arī valstu parāda līmeņa pieaugums. Eirozonas parāda līmenis 2020.gadā ir pieaudzis par 14 procentpunktiem. Latvijai tas, iespējams, nav pats svarīgākais jautājums, jo Latvijas parāda līmeņa pieaugums šogad tiek prognozēts līdz 47% no iekšzemes kopprodukta, kas joprojām ir relatīvi maz. Tomēr citu valstu parādu līmenis ir daudz augstāks, un šīm valstīm būs jādomā, kā no vienas puses nodrošināt vienmērīgu izstāšanos no atbalsta pasākumiem un tajā pašā laikā īstenot fiskālo politiku, kas nodrošinātu fiskālus buferus nākotnes krīzēm, kā arī nodrošinātu uzticēšanos sev finanšu tirgos.

Vēl viens svarīgs elements ir saistīts ar uzņēmumiem, ko jau pieminēju agrāk. Uzņēmumi ir saņēmuši atbalstu, lai varētu pārdzīvot šo krīzi. Tagad atbalsts ir jāmodificē, lai atbalstītu nevis visu uzņēmumu izdzīvošanu, bet tos uzņēmumus, kuri ir produktīvi un labāk var sekmēt ekonomikas izaugsmi kopumā. Mēs vēlamies izvairīties no liela tā dēvēto "zombiju uzņēmumu" skaita, kas nav dzīvotspējīgi un tādējādi kavē izaugsmi. Tas būs jauns izaicinājums valdībām izstrādāt politiku, kas atbalstītu pareizos uzņēmumus un nozares.

Paralēli tam ir jādomā par nodarbinātības pasākumiem. Krīzes laikā bija svarīgi, lai tiek saglabātas darbvietas un nepieaug bezdarbs. Tagad atbalsts ir jāpārveido, lai stimulētu cilvēkus atrast jaunu un, cerams, labāku darbu.

Tie ir galvenie rīcībpolitikas izaicinājumi, ar kuriem būs jāstopas. Galvenais uzdevums ir veicināt atkopšanos, vienlaikus nodrošinot, ka neviens netiek atstāts nopakaļus - ne valstis, ne reģioni, ne kādas sociālās grupas. Es domāju, Eiropas ekonomika tam ir salīdzinoši gatava, un mūsu rīcībā ir ļoti spēcīgs instruments - "NextGenerationEU" -, kas palīdzēs valstīm ar zemākiem ienākumiem un valstīm, kuras ir smagāk cietušas krīzē. Turklāt nauda ir jākoncentrē produktīvās investīcijās. Tāpat valstis ir izstrādājušas atlabšanas plānus, kuri ietver strukturālas reformas, kurām arī ir jāpalīdz izaugsmei. Līdz ar to mums ir visas iespējas sekmēt ilgtspējīgu atjaunošanos.

Vai krīze ir skārusi visus Eiropas reģionus vienādi, un kā izskatās Baltijas valstis, tostarp Latvija?

Pandēmija ir skārusi visas valstis. Lai gan runājam par ekonomiku, mēs nedrīkstam aizmirst par ietekmi, ko tā ir atstājusi uz veselību un kādas ciešanas ir radījusi. To nav iespējams izmērīt un to nedrīkst aizmirst.

Taču, ja mēs lūkojamies tikai uz ekonomiku, tad sekas Baltijas valstīs ir mazākas nekā daudzās citās valstīs Eiropā. Latvijas ekonomika pērn saruka par 3,6%, kamēr eirozonā kopumā tā saruka par 6,6%. Gan Baltijā kopumā, gan Latvijā salīdzinoši spēcīga ir arī fiskālā situācija, kas ļauj arī drošāk raudzīties nākotnē. Tāpat ir daudz iespēju nodrošināt kopējo ienākumu pieaugumu.

Tādēļ, pēc manām domām, Baltijas valstis no šīs krīzes izklūst salīdzinoši spēcīgā pozīcijā.

Publicēta: 09.06.2021 12:00

Inguna Ukenābele, LETA

© Bez aģentūras LETA rakstiskas piekrišanas aizliegts šis ziņas tekstu jebkādā veidā un apjomā pārpublicēt vai citādi izmantot masu saziņas līdzekļos vai interneta vietnēs. Pārkāpumu gadījumos tiesvedība norit atbilstoši Latvijas likumiem.